

En utskrift från Dagens Nyheters nätupplaga, DN.se, 2014-06-13 10:02:44

Artikelns ursprungsadress: <http://www.dn.se/ledare/kolumner/vaga-diskutera-overskottsmalet/>

Våga diskutera överskotts målet

Publicerad i dag 00:05

Svårigheter att klara överskotts målet är inget bra skäl att överge det. Hur vi bedömer framtiden och hur vi vill fördela resurser mellan generationerna är det avgörande.

Ett problem i den politiska debatten är att partierna av valtaktiska skäl avstår från att diskutera många centrala frågor. För att inte blotta sig för angrepp lägger man sig i stället ofta så nära varandra man kan. En sådan fråga gäller budgetmålet för de offentliga finanserna, det så kallade överskotts målet. Enligt det ska den offentliga sektorns *finansiella sparande*, alltså skillnaden mellan dess intäkter och utgifter, vara 1 procent av BNP över en konjunkturcykel.

Allianspartierna och Socialdemokraterna tävlar snarast om att betyga hur viktigt det är att uppfylla överskotts målet. Det sker emellertid inte nu. De offentliga finanserna får i år ett underskott på 1,5–2 procent av BNP. För att nå målet krävs hårda finanspolitiska åtstramningar framöver.

Många debattörer har förordat att överskotts målet ska överges. Men svårigheter att klara målet kan inte vara något bra skäl, eftersom det skulle hota trovärdigheten för ekonomisk-politiska utfästelser av detta slag. Ett eventuellt beslut om förändrat budgetmål bör i stället grundas på en tydlig offentlig diskussion av för- och nackdelar med det, så att medborgarna kan ta ställning på rationella grunder.

Finanspolitiska rådets nyligen publicerade årsrapport ger underlag för en sådan diskussion. Men frågans komplexitet och rapportens tekniska karaktär gör det svårt att nå ut till en bredare publik. Denna kolumn är ett försök att förklara vilka överväganden som bör göras.

Den offentliga sektorns finansiella sparande bestämmer hur dess *finansiella nettoförmögenhet*, det vill säga skillnaden mellan finansiella tillgångar och skulder, utvecklas. I dag uppgår denna nettoförmögenhet till 965 miljarder kronor eller nästan 27 procent av BNP. Om överskotts målet nås i all framtid, kommer den finansiella nettoförmögenheten med rimliga antaganden (4 procents årlig tillväxt för BNP i löpande priser och en värdeökning för den offentliga sektorns aktieinnehav i takt med BNP-ökningen) att växa för att till slut stabiliseras runt 65 procent av BNP. Skulle vi i stället välja, och nå, ett mål om budgetbalans i genomsnitt över åren (noll i finansiellt sparande), stannar nettoförmögenheten så småningom vid cirka 40 procent av BNP. Med ständiga underskott på 1 procent av BNP faller nettoförmögenheten och stabiliseras till slut vid cirka 15 procent av BNP.

Frågan om överskotts målet gäller hur stora reserver den offentliga sektorn bör ha att ta av vid framtida kriser. Värdet av stora reserver ska ställas mot att ett mindre ambitiöst budgetmål skulle frigöra resurser *nu* för högre offentliga utgifter eller lägre skatter.

Det är emellertid ett vanligt missförstånd att dessa resurser frigörs för all framtid. Så är det sannolikt inte. Mindre ambitiösa budgetmål innebär visserligen *i sig* ett utrymme för utgiftsökningar eller skattesänkningar. Men eftersom mindre ambitiösa budgetmål också betyder att den offentliga sektorns finansiella nettoförmögenhet på sikt blir mindre, faller dess ränteintäkter. Om räntan är lika hög som ekonomins tillväxttakt, blir minskningen exakt lika stor som förändringen av budgetmålet. Då blir det på sikt inget utrymme för högre offentliga utgifter eller lägre skatter. Om räntan är högre än tillväxttakten blir utrymmet i stället negativt, det vill säga det krävs långsiktiga utgiftsminskningar eller skattehöjningar.

Under förutsättningarna ovan ger nedreviderade budgetmål ett utrymme för högre offentliga utgifter eller lägre skatter bara under en *övergångsperiod*. Utrymmet minskar successivt när förmögenhetsutvecklingen påverkas negativt och ränteintäkterna därför gradvis faller. Övergångsperioden kommer emellertid att vara lång: flera decennier.

Hur bör man tänka om detta? Det är en fråga om hur man värderar framtida risker och väger olika generationers välfärd mot varandra. Om man – som jag – tror att en offentlig finansiell nettoförmögenhet på 65 procent av BNP är onödigt mycket för att hantera framtida kriser och att kommande generationer får det mycket bättre än vi, så är det goda argument för att nu justera ner budgetmålet. Tror man i stället att vi behöver mycket stora buffertar i framtiden och att senare generationer får det sämre än vi, bör man inte göra det.

De beskrivna avvägningarna är komplicerade. De måste också göras under stor osäkerhet om framtiden. En komplikation i sammanhanget är förstås att det bara är vi som nu har rösträtt som får ta ställning till hur våra intressen ska vägas mot senare generationers.

Denna fråga behandlades för några veckor sedan på DN Debatt (25/5) av Suzanne Osten och Margareta Rönnerberg,

som föreslog att också barn ska få rösträtt (från sex års ålder). Det är en verklighetsfrämmande idé. Däremot är det önskvärt att få till stånd en mer informerad diskussion om målkonflikter mellan olika generationer. Där finns helt klart mycket att göra. Politikerna borde ta ett större ansvar för en saklig sådan debatt. En första början skulle kunna vara att mer öppet diskutera för- och nackdelar med överskottsålet utifrån de överväganden som jag redovisat.

Lars Calmfors

ledarredaktionen@dn.se

© Detta material är skyddat enligt lagen om upphovsrätt.